

ANALÝZA EKONOMICKÉHO A SOCIÁLNEHO VÝVOJA V BOLÍVII KONCOM 20. A ZAČIATKOM 21. STOROČIA

Jana Bakytová

Abstrakt

Bolívia patrí k ekonomicky najmenej rozvinutým štátom Latinskej Ameriky. Jej ekonomická a sociálna štruktúra je charakteristická množstvom kontrastov. Trh nie je liberalizovaný, dokonca existuje v niektorých oblastiach aj silná regulácia a určité obmedzenia, ktoré sťažujú podnikateľské prostredie. V príspevku analyzujeme ekonomický a sociálny vývoj v Bolívii v 20. a 21. storočí a na konkrétnych faktoch uvádzame podstatné skutočnosti týkajúce sa obchodu a investícií tejto krajiny. Zároveň sme sa vo vedeckom príspevku zamerali na historicko-politické a sociálno-hospodárske zmeny, realizované v poslednom období v Bolívii. Výsledkom tejto analýzy je konštatovanie, že súčasný proces globalizácie ovplyvňuje aj ekonomické a investičné prostredie v Bolívii, čo má dopad aj na sociálnu politiku štátu, rozvoj medzinárodných a obchodných vzťahov štátov.

Kľúčové slová: ekonomický rozvoj, investície, tovarová štruktúra, nerastné bohatstvo

Abstract

Bolivia belongs to economically the least developed countries of Latin America. A number of contrasts characterizes its economic and social structures. The market is not fully liberalized, and in some areas there even exists a strong regulation, and certain restrictions that make the entrepreneurial environment more difficult. We have analysed the economic and social development in Bolivia in the 20th and 21st centuries in this contribution, illustrating on specific facts the most important factors connected with trade and investments of this country. At the same time we have focused our attention in this contribution to historical, political, social as well as economic changes implemented in Bolivia most recently. The result of this analysis is the statement that the present-day process of globalization influences also the economic and investment environment in Bolivia, having a perceivable impact on the State social policy, and the development of international and trade relations of this country.

Key words: economic development, investment, goods structure, mineral wealth

Úvod

Južná Amerika je plná sociálno-ekonomických kontrastov. Nachádzajú sa tu štáty bohaté na prírodné zdroje (nerastné suroviny), ale sú tu aj štáty, ktoré sú chudobné. K najchudobnejším štátom Južnej Ameriky patrí tiež Bolívia, ktorá bola v minulosti pod španielskou nadvládou, v dôsledku čoho je úradným jazykom španielčina. Bolívia je vnútrozemským štátom s bohatou históriou. Bola domovom Tiwanakou, Indiánov a aj španielskych kolonizátorov. Krajina bola pomenovaná podľa Simona Bolívara, vodcu bojov za nezávislosť. Bolívia má mnoho zdrojov nerastných surovín (ropa, zemný plyn, zinok, lítium a pod.), snaží sa zlepšovať svoju hospodársku bilanciu, zároveň posilňuje svoje štátno-mocenské postavenie, čo nevnímajú zahraniční investori pozitívne. Bolívia má aj veľké zásoby dreva, a preto sa rozvíja aj drevospracujúci priemysel. Najväčším a ekonomicky najkoncentrovanejším mestom Bolívie je mesto Santa Cruz de la Sierra. Zahraničnopolitická orientácia Bolívie je poznačená blízkymi väzbami na politiku Venezuely, Čile a Argentíny. Bolívia rozvíja aj vzťahy s Ruskou federáciou a s Čínou. Európska únia ako subjekt medzinárodného práva

spolupracuje s medzinárodnými organizáciami a so štátmi na zmluvnom základe [8]. Vzťahy Bolívie a Európskej únie sú koordinované na základe bilaterálnych dohôd. Od roku 2014 využíva Bolívia Všeobecný systém preferencií poskytovaný EÚ (bezcolná výmena tovarov). Európska únia podporuje v rámci rozvojových programov rôzne činnosti v Bolívii zamerané na sociálno-kultúrny rozvoj, na rozvoj infraštruktúry, na reformu súdneho systému, na boj proti drogám. V období rokov 2010 až 2014 poskytla Európska únia Bolívii finančnú pomoc vo výške 281 mil. EUR.

Cieľ a metodika

Cieľom vedeckého príspevku je na základe konkrétnych faktov, podstatných skutočností, javov a procesov analyzovať ekonomický a sociálny vývoj Bolívie. Daná problematika nie je pomerne často predmetom diskusií a Bolívia nemá ani významné zahraničnopolitické a hospodárske postavenie medzi štátmi Južnej Ameriky. Objektom skúmania sú sociálne a ekonomické vzťahy v Bolívii s poukázaním na súčasný sociálno-ekonomický vývoj v tomto štáte. Pokiaľ ide o metodologické nástroje výskumu, uprednostnili sme sekundárny výskum. Výskum bol zameraný na štúdium vedeckej a odbornej literatúry, ako aj iných dôveryhodných zdrojov, pričom boli použité metódy ako sú analýza a syntéza. Prostredníctvom správne zvolenej metodológie sme splnili stanovený cieľ vedeckého príspevku.

Historické a politické fakty

Medzi dvoma svetovými vojnami bol hospodársky a s tým súvisiaci sociálny rozvoj do vypuknutia hospodárskej krízy (1929-1933) v krajine priaznivý. V 20-tych rokoch 20. storočia stála Bolívia mimo vojnového konfliktu, čo krajinu hospodársky posilnilo. V poľnohospodárstve pracovala zhruba štvrtina ekonomicky aktívnej bolívijskej populácie. Vlastníctvo pôdy bolo rozdelené veľmi nerovnomerne. Až 70% úrodnej poľnohospodárskej pôdy bolo vo vlastníctve latifundistov (veľkostatkárov), zvyšok menej bonitnej pôdy obrábali drobní roľníci a príslušníci indiánskych komunit. Hlavným zdrojom príjmov štátu boli finančné prostriedky, ktoré plynuli z ťažby bolívijských exportných komodít (najmä cínu, striebra a kaučuku). V roku 1920 predstavoval podiel krajiny na svetovej produkcii cínu 18,5% a striebra 10,7%. Ťažba kaučuku tvorila 22,5% domáceho exportu [4]. Úradujúca vláda investovala značnú časť týchto prostriedkov ako aj úvery od amerických, anglických a francúzskych bánk do výstavby železníc, cestných komunikácií telegrafnej a telefónnej siete a do modernizácie technického vybavenia armády.

V roku 1917 získala Bolívijská národná banka (Banco Nacional de Bolivia) výlučné právo na emisiu bankoviek v krajine. Ostatné súkromné bankové inštitúcie museli stiahnuť z obehu nimi doposiaľ vydané bankovky, čím došlo k redukcii obeživa a banky obmedzili poskytovanie podnikateľských úverov. Následkom sucha, ktoré v tomto období Bolíviu postihlo, sa zvýšil dovoz a ceny potravín, čo prispelo k rastu inflácie a štrajkom baníkov a železničiarov, ktoré boli násilne potláčané políciou a armádou. Nepokoje v krajine podporované aj republikánskou opozíciou vyústili 12. júla 1920 do vojenského prevratu. Moci v krajine sa ujala Saavedrova vláda zložená z predstaviteľov republikánov a zástupcov armády. Ešte v tom istom roku v parlamente presadila schválenie prvých sociálnych zákonov, ktoré sa týkali práva na štrajk a vznik odborov. Vláda sa však neodvážila prikročiť k väčšiemu zdaneniu príjmov majiteľov ťažobných spoločností, čo by umožnilo zvýšiť životnú úroveň obyvateľstva a udržať sociálny zmier. Zdedený zahraničný dlh po predošlej

vláde vo výške 19 miliárd USD splácala novými pôžičkami od amerických bánk. V roku 1922 získala severoamerická spoločnosť Standard Oil Company od bolívijskej vlády koncesiu na ťažbu ropy na území o rozlohe 4,6 milióna hektárov v oblasti Chaca, pohraničného územia s Paraguajom. Podľa zmluvy uzatvorenej na 55 rokov mala spoločnosť platiť štátu 11% zo zisku [4]. Tým sa Spojené štáty dostali do pozície hlavného zahraničného partnera Bolívie.

Novozvolená Silesova vláda presadila v roku 1926 Zákon upravujúci prácu žien a detí a podporila hnutie za kultúrnu a politickú emancipáciu Indiánov- projektom na vzdelávanie pôvodného domorodého obyvateľstva. Jeho presadzovanie bolo sprevádzané ťažkosťami. Po vypuknutí svetovej hospodárskej krízy v roku 1929 sa znížili ceny cínú o 40% a ťažba poklesla o 34% , stredné a malé ťažobné spoločnosti boli nútené zastaviť svoju činnosť a prepustiť zamestnancov. Ceny potravín a priemyselných tovarov rástli do závrtných výšok. Výrazný pokles príjmov do štátneho rozpočtu mal za následok problémy so splácaním zahraničných pôžičiek, škrty vo verejných výdavkoch, úbytok pracovných miest v baniach a priemyselných podnikoch a nárast protestných zhromaždení nespokojných vrstiev obyvateľstva, ktoré boli potláčané represívnymi zložkami (políciou a armádou).

Veľkú časť štátnych financií pohltili výdavky na výzbroj pre armádu. V roku 1931 vypukol vojenský konflikt medzi Bolíviou a Paraguajom o pohraničné územie Chaca, ktoré je bohaté na ropu. Po troch rokoch bojov, ktoré krajinu veľmi hospodársky vyčerpali, sa z iniciatívy Argentíny v roku 1935 dosiahol ukončenie vojny a podpísanie prímeria. Bolívijské náklady na vojnu boli vyčíslené na 228 miliónov USD. Rokovania o stanovení hranice medzi oboma štátmi boli však ukončené až 21. júla 1938 podpísaním mierovej zmluvy v Buenos Aires. Bolívii zostali ropné polia, stratila však 240 000 km², väčšiu časť územia Chaca, ktoré pripadlo Paraguaju. Ešte v roku 1936 bola úradujúca vláda nútená pod tlakom neúspešne vedenej vojny odstúpiť. Hlavnou politickou silou v krajine sa stala armáda, ktorá presadila do vedenia štátu generála Tora Ruilova. V Bolívii začalo obdobie tzv. vojenského socializmu. Pre pracujúcich bolo zavedené povinné členstvo v odboroch a vypracované plány na vznik korporatívneho parlamentu po vzore fašistického štátu Benita Mussoliniho. Vznikli obchody s dotovanými potravinami pre sociálne najslabšie vrstvy obyvateľstva a vojenských veteránov. Avšak najradikálnejším krokom vlády bolo 13. marca 1937 znárodnenie bez náhrady americkej ropnej spoločnosti Standard Oil a založenie štátnej ropnej spoločnosti Bolívijské štátne ropné náleziská (Yacimientos Petrolíferos Fiscales Bolivianas) [3]. Po voľbách v roku 1938 a nástupe Buschovej vlády vstúpila do platnosti nová ústava, ktorá potvrdila odklon od liberalizmu v politike a ekonomike. Zakotvila ustanovenia o zodpovednosti štátu za hospodársky a sociálny prospech spoločnosti. Vlastnícke práva podmienila ich spoločenskou funkciou. Fixovala ustanovenia o zdanení pôdy cirkvi, ochrane pracujúcich pri práci, úrazové a zdravotné poistenie, sprísnila reguláciu práce žien a detí. Na rastúcu infláciu, ktorá dosiahla 38%, reagovala vláda nariadením pre ťažobné spoločnosti o odvádzaní zahraničných devíz získaných z vývozu nerastných surovín do štátnej banky, kde sa vymieňali za domácu menu v pevne stanovenom kurze nižšom ako kurz voľného trhu, z čoho profitovala štátna pokladňa. V roku 1940 bolo toto vládne nariadenie zrušené [7] .

Novozvolená Peñarandova konzervatívna vláda, ktorá bola proamericky orientovaná, odškodnila v roku 1942 ropnú spoločnosť Standard Oil čiastkou vo výške 1,7 milióna USD, za čo získala od USA štedrú rozvojovú pomoc. Jednoznačné stanovisko zaujala aj k prebiehajúcej II. svetovej vojne, keď v roku 1942 vyhlásila Bolívia štátom Osi (Nemecko, Taliansko a Japonsko) vojnu. Ťaživé podmienky pracujúcich vrstiev v mestách a na vidieku,

vláda odmietala riešiť v dôsledku čoho, rástol počet štrajkov, ktoré boli násilne potláčané armádou. Nová Villarroelova vláda vydala v roku 1945 nariadenie, ktorým zakázala nútenú bezplatnú prácu pre majiteľov veľkostatkov, za prenajatú pôdu a priznala právo Indiánom na voľný pohyb v mestách, ktorí mali dovtedy obmedzený. Neodvážila sa však splniť požiadavky roľníkov a bezzemkov na zavedenie pozemkovej reformy. Potom, čo majetky Nemcov, Talianov a Japoncov boli vyvlastnené štátom a ich majitelia žijúci v Bolívii boli poslaní do záchytných táborov v USA, Spojené štáty oficiálne 23. júna 1944 uznali bolívijskú vládu. V roku 1948 sa stala Bolívia členom Organizácie amerických štátov (Organización de Estados Americanos) [3].

Ekonomický a sociálny vývoj od roku 1950

Pokles dopytu po cíne spolu s koncom vojenskej konjunktúry a rastom ázijskej konkurencie znásoboval úpadok tohto hospodárskeho sektoru. V roku 1950 predstavovalo HDP na obyvateľa iba 1 844 USD. V neľahobnom priemysle pracovalo iba 4% ekonomicky aktívnej populácie. Integrácii regiónov mala pomôcť v roku 1954 výstavba diaľnice z Cochabanby. V kritickom stave sa nachádzalo aj poľnohospodárstvo. Nerovnomerné rozdelenie pôdy a nízka produktivita práce spôsobili, že pätina potravín sa musela dovážať. Bolívia plytvala devízami, aby nakrmila svoje obyvateľstvo, keďže sa obrábali iba 2% z celkovej rozlohy pôdy. Ťaživú ekonomickú a sociálnu situáciu v krajine sa vláda rozhodla riešiť v roku 1953 vydaním Zákona o agrárnej reforme.

Na jeho základe bolo do januára 1962 vyvlastnených 2 988 730 ha pôdy a vydaných 133 833 vlastníckych dekrétov novým majiteľom. V roku 1966 stúpol počet vyvlastnenej pôdy už na 6 522 984 ha a upokojených bolo 263 139 žiadateľov. Nízka produktivita práce malých poľnohospodárskych usadlostí (minifundii), ktoré sa dedením delili neustále na menšie, spôsobil, že dovoz potravín pre mestské obyvateľstvo zo zahraničia sa zväčšil. Za rýchlo sa prehlbujúcej inflácie a nedostatku devíz poskytli Spojené štáty Bolívii pôžičku na ich dovoz, čím americké banky zabránili úplnému finančnému rozvratu štátu. V druhej polovici 60-tych rokov 20. storočia vznikli nové plantáže, kde sa pestoval cukor, ryža, stolový olej a s pomocou amerického kapitálu boli zakladané aj podniky na ich spracovanie [2].

V roku 1955 vláda zrušila štátny monopol na ropný priemysel a umožnila vstup zahraničným investorom, predovšetkým z USA do tohto sektoru. Vzhľadom na to, že v rokoch 1954-1956 krajinu zasiahla vysoká inflácia, Salesova vláda prišla k zavedeniu stabilizačných úsporných opatrení, zameraných na zrušenie štátnych dotácií na základné životné potreby, redukciu verejných výdavkov, zmrazenie miezd a kontrolu exportu a importu atď. Napriek silnejšej vlne protestov pracujúcich potláčaných políciou v presadzovaní prijatých opatrení vláda pokračovala. V roku 1962 prijala Kennedyho Plán na podporu rozvoja spolupráce krajín Latinskej Ameriky. Na jeho základe dostávala Bolívia v rokoch 1962-1964 ročne 42,5 milióna USD, čo viedlo k rastu HDP o 6% a udržaniu cenovej stability. Ťažba ropy vzrástla a v roku 1968 sa podieľala na vývoze krajiny už 15%. Súčasne začala Bolívia s exportom zemného plynu do Argentíny a Brazílie. V roku 1967 sa stala krajina členom Latinskoamerického združenia voľného obchodu (Asociación Latinoamericana de Libre Comercio) a o dva roky neskôr vstúpila do zoskupenia menších krajín v andskej oblasti, známeho ako Andské spoločenstvo národov (Comunidad Andina de Naciones) [6].

Koncom 70-tych a začiatkom 80-tych rokov 20. storočia boli politické, hospodárske a sociálne pomery v štáte poznačené častým striedaním vojenských vlád. Devalvácia meny

v roku 1972 vyvolala novú vlnu protestov nespokojných pracujúcich násilne potláčaných represívnymi zločkami (políciou a armádou). Zadlženosť štátu vzrástla zo 482 miliónov USD v roku 1970 na 2 miliardy v roku 1980. Značnú časť prostriedkov investovala vláda do verejných stavieb, do založenia neefektívnych priemyselných podnikov atď. Zhoršujúcu sa hospodársku situáciu krajiny nedokázal zastaviť ani rast cien niektorých surovín. Obrovským bolívijským problémom zostávala miera sociálnej nerovnosti. Paradoxom v tejto situácii bolo po dlhé roky nízke zdanenie vysokopříjmových skupín obyvateľstva. V roku 1980 postihlo Bolíviu sucho a záplavy, ktoré ťaživú ekonomickú situáciu krajiny ešte viac skomplikovali. Stále viac ľudí na vidieku sa začalo venovať pestovaniu koky. Kým v roku 1980 sa pestovala koka na 22 900 ha, v roku 1985 to bolo už na 63 300 ha. Akúkoľvek pomoc USA podmieňovali skutočným bojom proti pestovaniu a obchodu s drogami. Čeliť rastúcej inflácii, ktorá zrástla z 276% v roku 1983 na viac ako 8000% v roku 1985, vláda nedokázala. Tlak opozície a baníkov na rast miezd riešila Silesova vláda vydávaním nových bankoviek do obehu, ktorých výroba stála viac, ako bola hodnota na nich uvedená. HDP sa prepadol o 9% a export v rokoch 1980-1985 klesol o 40%. Celkovo zahraničný dlh štátu v roku 1985 dosiahol 130% HDP a na jeho splácanie išla veľká časť zisku z exportu [5].

Po voľbách v roku 1985 sa rozhodla Estenssorova vláda pre radikálny obrat v ekonomike. Už pár mesiacov po nástupe k moci vydala nariadenie, ktorým vstúpila do platnosti tzv. Nová ekonomická politika (Política Nueva). Jej cieľom bolo zastaviť hyperinfláciu, uskutočniť menovú reformu nahradením pesa za nové boliviano, zmraziť mzdy, racionalizovať pracovné miesta prepúšťaním zamestnancov, obmedziť výdavky štátu, liberalizovať obchod a ceny podľa ponuky a dopytu, podporiť export a zvýšiť ceny plynu atď. Koniec regulácie cien skomplikoval už aj tak zlú ekonomickú a sociálnu situáciu najslabších vrstiev obyvateľstva. Reálne sa mzdy v roku 1986 znížili o tretinu, hlavne v štátnej správe, činnosť ukončilo približne 120 priemyselných podnikov (najmä textilných a potravinárskych). K pozitívam patrilo, že inflácia sa od februára 1986 do júla 1988 dostala na priemernú mesačnú hodnotu 1%. Žiadny iný juhoamerický štát neaplikoval tak ortodoxný program a nedosiahol v znižovaní inflácie také hmatateľné výsledky ako Bolívia. Na protesty pracujúcich proti reforme reagovala vláda vyhlásením výnimočného stavu a zatýkaním a väznením odborových vodcov a odporcov režimu. Mnoho prepustených baníkov so svojimi rozvetvenými rodinami odchádzalo žiť do vidieckych regiónov (Potosí, Oruro, Chapora) pestovať koku. Príjmy z jej predaja im pomáhali zmierniť ich ťažké životné podmienky. Napriek tvrdým sankciám USA Bolívia z drog získala v roku 1986 asi 600 miliónov USD. Bez peňazí z narkopriemyslu by krajina nezvládla následky hospodárskej krízy [3].

Od svojho zvolenia v roku 1989 Pazova vláda pokračovala v neoliberálnej politike predošlej vlády a dokázala udržať hospodársku stabilitu. Inflácia klesla v roku 1992 na 12,6% a znížila sa zahraničná zadlženosť štátu. Popri už tradičných exportných surovinách sa podarilo zvýšiť podiel nových komodít ako sója, káva, kakao, cukor, pivo, drevo, koža na exporte. V roku 1992 dostala Bolívia od Peru do užívania pásмо v dĺžke piatich kilometrov na pobreží Tichého oceánu, s prístavom Illo a tým aj prístup k moru, o ktorý prišla v dôsledku udalostí okolo Tichomorskej vojny v 19. storočí v prospech Čile. V roku 1993 začala tiež vláda presadzovať Plán pre všetkých (Plan de Todos). Jeho podstatou bola tzv. capitalización, čiastočná privatizácia veľkých štátnych podnikov (potravinárskych, energetických, telekomunikačných železníc a lodnej dopravy) formou zmiešaných spoločností. Štát si ponechal 50% akcií, druhú polovicu „strategický partner“, ktorý investoval a riadil podnik. Príjem zo štátnych akcií šiel do solidárneho fondu, z ktorého sa mal rozdeľovať medzi obyvateľov

starších ako 65 rokov. Pred voľbami v roku 1997 dostalo 350 000 obyvateľov Bolívie z fondu po 248 USD [6]. Vyplácanie tohto príspevku novozvolená Banzerova vláda zakrátko zrušila.

Narkomafia a pestovanie koky zostávalo trvalým zdrojom napätých vzťahov medzi Bolíviou a Spojenými štátmi, ktoré hrozili krajine hospodárskymi sankciami. Pod ich nátlakom došlo k zničeniu tisícov hektárov polí s kokou. Ich rozloha sa v roku 1997 zo 45 800 ha zmenšila na 19 700 ha v roku 2001. Podľa úradných štatistík produkcia koky v rokoch 1990-1991 dosiahla 128 000 ton, v porovnaní s rokmi 1999-2001 to bolo iba 13 800 ton. Celosvetová hospodárska kríza v rokoch 1999-2001 spôsobila pád cien kovov a sóje a HDP klesol zo 4,49% v roku 1998 na 1,15% v roku 2001. Hospodárska recesia spôsobila úplnú stratu likvidity a inflácia klesla v roku 2001 na 1,6% [5]. Množiac sa štrajky baníkov a vzbury roľníkov boli potláčané políciou a armádou. V regióne Chapara na obranu požiadaviek nespokojných Indiánov sa postavil Evo Morales, zakladateľ strany Hnutie za socializmus (Movimiento al Socialismo), ktorá získavala postupne vplyv na politické dianie v štáte.

Nová bolívijská vláda chcela potrebné finančné prostriedky, ktoré by mohli pomôcť riešiť naliehavé ekonomické problémy krajiny, získať vývozom plynu v roku 2003 cez čilské prístavy do USA a Mexika. Zámer vlády narazil na silnú vlnu násilne potláčaných protestov nižších sociálnych vrstiev obyvateľstva, ktoré vyústili v roku 2005 v krajine do predčasných volieb. Ich víťazom sa stal aymarský roľnícky vodca Evo Morales, ktorý získal 53,7% voličských hlasov, kým jeho protikandidát zo strany Demokratická a sociálna moc (Poder Democrático y Social) Jorge Quiroga iba 28,6% hlasov. V čase nástupu Moralesa do funkcie prezidenta republiky v roku 2005 devízové rezervy štátu boli na úrovni 1,7 miliárd USD [5]. Vláda pod jeho vedením presadila viacero programov a reforiem zameraných na zlepšenie štátnej politiky oslabujúcej dôsledky neoliberalného ekonomického modelu zavedeného predchádzajúcimi vládami.

V roku 2006 po zoštátnení najväčších nálezísk zemného plynu jeho ťažba prešla pod správu štátnej spoločnosti Bolívijské štátne ropné náleziská (Yacimientos Petrolíferos Fiscales Bolivianos). Zároveň Moralesova vláda pristúpila k realizácii pozemkovej reformy, ktorá vyvolala nespokojnosť veľkých vlastníkov pôdy a viedla k založeniu malých fariem v oblasti Altiplano. Súčasťou opatrení na zlepšenie ekonomického a sociálneho postavenia obyvateľstva bolo zavedenie štátnych dotácií na základné potraviny a pohonné hmoty. V roku 2008 sa stala Bolívia členom Spoločenstva juhoamerických štátov (Unión de Naciones Suramericanas). Intenzívnejšie vzťahy začala rozvíjať s Kubou, Venezuelou, Čínou, Ruskom a Iránom. V roku 2012 bola krajina prijatá za riadneho člena Združenia voľného obchodu Južnej Ameriky (Mercado Común del Cono Sur).

V roku 2013 dosiahol rast HDP 6,8% a nezamestnanosť sa pohybovala na úrovni 4%. V roku 2014 nezamestnanosť bola síce na úrovni 4%, ale HDP sa znížil na 5,5% [6]. Súčasná Moralesova vláda sa snaží o presadzovanie reforiem na zlepšenie životnej úrovne obyvateľov žijúcich v mestách a na vidieku.

Ekonomický a sociálny vývoj od roku 2014

Globalizácia umožňuje pohyb kapitálu, tovaru a osôb. V rámci tohto procesu sa zvyšuje najmä tovarová výmena. Globalizovaný svet, v ktorom sú ľudia stále mobilnejší, prispieva k rozvoju rôznych foriem politickej príslušnosti, v ktorých štát nemá viac monopol [1].

Bolívijský vývoz smeruje hlavne do Brazílie, Argentíny, USA, Kolumbie a Číny. Najviac tovarov dováža Bolívia z Číny, Brazílie a USA. Tovarovú štruktúru bolívijského vývozu tvoria najmä komodity ako ropa, zemný plyn, nerastné suroviny a poľnohospodárske produkty. Do Bolívie sa dovážajú najmä výrobky farmaceutického priemyslu, autá a strojné zariadenia. Súčasťou rozvoja hospodárskych vzťahov sú aj investície. Investičné prostredie v Bolívii je v procese transformácie a jeho reguláciu zabezpečuje Zákon o investíciách z roku 1990. Moralesova vláda v roku 2009 začala klásť väčší dôraz na investičné projekty, ktoré mali národohospodársky význam. Bolívia neposkytuje ekonomické stimuly pre zahraničných investorov a chráni na ústavnom princípe prírodné bohatstvo štátu. Podľa informácií Comisión Económica para América Latina y el Caribe (CEPAL) priame zahraničné investície zaznamenávajú určitý nárast. V nasledujúcej tabuľke uvádzame stav priamych zahraničných investícií v Bolívii v období rokov 2012-2015.

Tab.č. 1 : Stav priamych zahraničných investícií v Bolívii (2012-2015)

Obdobie	2012	2013	2014	2015
PZI v mil. USD	1,505	2,030	2,133	2,225

Zdroj: Comisión Económica para América Latina y el Caribe (CEPAL)

Podľa údajov priame zahraničné investície zaznamenali nárast, ale v Bolívii existuje ešte stále riziko vyvlastnenia pre cudzie podnikateľské subjekty. Podľa databázy UNCTAD (Investment policy 2018) (<http://investmentpolicyhub.unctad.org/IIA/CountryBits/24>) má Bolívia podpísaných 23 bilaterálnych investičných dohôd. Z hľadiska rozvoja medzinárodných ekonomických vzťahov je dôležité aj priaznivé podnikateľské prostredie. Svetové ekonomické fórum pravidelne na základe určitých kritérií vyhodnocuje stav konkurencieschopnosti podnikateľského prostredia v jednotlivých štátoch sveta. Z dát zverejnených v pravidelných Správach o globálnej konkurencieschopnosti (Global Competitiveness Report) vyplýva, že index globálnej konkurencieschopnosti v Bolívii v porovnaní s inými štátmi nie je priaznivý. V týchto správach sa hodnotí kvalita verejných inštitúcií, infraštruktúra, makroekonomické prostredie, zdravie a základné vzdelanie, vyššie vzdelanie a výcvik, efektívnosť trhu tovarov, efektívnosť trhu práce, vyspelosť finančného trhu, technologická pripravenosť, veľkosť trhu, konkurencieschopnosť firiem, inovácie, resp. inovačný potenciál.

Z hľadiska indexu globálnej konkurencieschopnosti sme porovnali niektoré štáty na základe dát získaných z World Economic Forum.

Tab. č. 2: Stav konkurencieschopnosti niektorých štátov Južnej Ameriky a Slovenska (2011 – 2016)

Názov štátu	2011/2012	2012/2013	2014/2015	2015/2016
Argentína	85	94	104	106
Bolívia	103	104	105	117
Čile	31	33	33	35
Slovensko	69	71	75	67

Zdroj: World Economic Forum, dostupné na: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2011-2016> (cit. 4.6.2018).

Bolívia je veľkým svetovým producentom cínu, striebra a zlata. Ťažba nerastných surovín sa podieľa na exporte cca 29%. Celý sektor ťažby spravuje štátny podnik Bolívijské ťažobné združenie (Corporación Minera de Bolivia)[10]. Bolívia má najväčšie zásoby lítia na svete. Dopravná infraštruktúra je na nízkej úrovni, a preto aj štátne investície najviac prúdia do budovania ciest. Krajina má telekomunikačný systém, ktorý pokrýva väčšinu územia. Existuje tu viac ako 650 000 pevných telefónnych liniek a zhruba 2,5 milióna užívateľov mobilných telefónov. Počet užívateľov internetu je okolo 1 milión osôb. V rámci poľnohospodárskej výroby dominuje pestovanie pšenice, kukurice, ryže, jačmeňa, cukrovej trstiny, citrusov, banánov a kávy. V rámci živočíšnej výroby sa orientuje Bolívia na chov oviec, hydiny, lám, prasiat, alpák a hovädzieho dobytku. K dobrému menu Bolívie neprispieva, že nezvláda boj s nelegálnym pestovaním koky. Z vývozu tejto psychotropnej látky získava nelegálne príjmy, ktoré radia Bolíviu k rizikovým štátom.

Zaujímavá je skutočnosť, že miera nezamestnanosti sa pohybovala v rokoch 2013 - 2015 na úrovni iba 4%[6]. Istou mierou k tomu prispela aj skutočnosť, že rozsiahle investície Moralesova vláda vynaložila tiež na rozvoj zaostalých regiónov krajiny.

Záver

Na konkrétnych faktoch sme ukázali, že Bolívia síce napreduje, ale stále je z hľadiska ekonomických parametrov zaradovaná medzi rozvojové štáty sveta. Tomuto nasvedčuje okrem iného aj fakt, že je príjemcom rozvojovej pomoci z Európskej únie. Bolívia sa stále radí medzi demokratické štáty, existujú však veľké sociálne rozdiely medzi obyvateľstvom. Členstvo Bolívie v medzinárodných organizáciách (Svetová Banka) napomáha tomu, že sú postupne v krajine odstraňované nielen bariéry rozvoja medzinárodných ekonomických vzťahov, ale tiež sú zavádzané inštitúty fungovania právneho štátu.

LITERATÚRA

1. DELANEUVILLE, F.(2016): Identita v Európe v ére globalizácie. In, COMMON EUROPEAN IDENTITY IN THE CONTEXT OF CURRENT LEGAL CHALLENGES . Comenius University Bratislava, s. 71. ISBN 978-80-7160-431-0
2. LAUOVAD, J. P.(1997): Elemprollo boliviano: turbolencias sociales y desplazamientos políticos 1954-1982. La Paz: Fundación Milenio, s.129. ISBN 953-431-842-7
3. LUNA CABRERA, G. La economía boliviana del siglo XX. Una sombra antesala al siglo XXI. La Paz (2002): Instituto de Investigaciones económicas, s.135, s. 142. ISBN 993-050-229-473-3
4. MENDIETA, O.P., ALARCÓN, D.M.(1981): En busca de los determinantes del crecimiento económico boliviano. La Paz: Los Amigos del Libro, s.106. ISBN 826-492-235-438-5
5. MORALES, J. A.(2012): La política económica boliviana 1982-2010. La Paz: Plural Editores y UCB, s.83., s. 92., s. 108. ISBN 978-985-305-824-3
6. MORALES, J.A.(2017): La economía boliviana de los últimos cincuenta años. Reflexiones sobre el desarrollo del largo plazo. La Paz: Facultad de Ciencias Económicas de UCB, s.101., s.119. , s. 151. ISBN 996-885-231-658-4

7. PEÑAZOLA CORDERO, L.(1985) Nueva historia económica de Bolivia – comercio monedero y bancos. La Paz: Edicionex de Nueva Economía, s.149. ISBN 848-370-018-238-6
8. WEFERS, J.(2016): Vystúpenie Veľkej Británie z Európskej únie. Manažment podnikania a vecí verejných 2/2016, Bratislava. ISSN 2453-8167
9. Comisión Económica para América Latina y el Caribe (CEPAL). (<http://investmentpolicyhub.unctad.org/IIA/CountryBits/24>) Stav priamych zahraničných investícií v Bolívii (2012-2015) Tab. č. 1.
10. MONTES de OCA, I.(2015): Enciclopedia geografica de Bolivia.La Paz: Atenea, s. 320 ISBN 978-999-058-606-5
11. World Economic Forum, 2011-2016 <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2011-2016>, Stav konkurencieschopnosti niektorých štátov Južnej Ameriky a Slovenska (2011 – 2016). Tab. č. 2

Autor:

PhDr. Jana Bakytová, PhD.
Filozofická fakulta
Univerzita Komenského
Gondova 2
Bratislava

jana.bakytova@phil.uniba.sk